

26.21x31.18	1/2	עמוד 8	מקור ראשון - שבת	04/2018	63272399-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

השביל הזה מתחיל כאן

בראשית החינוך העברי ביישוב היו הטיולים מקור להתקשרות חווייתית לארץ, אך עם השנים הם הפכו למעמסה עבור המורים ולזמן בילוי עבור התלמידים. תנועה חדשה מבקשת לשוב ולהחיות את הטיול כשיא חינוכי

להצלחה של החינוך העברי. חינוך זה העמיד בתוך זמן קצר, שנות דור אחד, תלמידים עבריים הרבה, דוברי השפה, אוזנים במכוש וברובה, ויודעים את הארץ. ממושא כיסופים הלכה הארץ והתממשה כמציאות תחת רגליהם, ומבעדם, ובמו ידיהם ורגליהם, הייתה למציאות החיים של העם כולו, בארץ ובתפוצות.

מעגוע למעמסה

הקמת המדינה, שכביכול הביאה את התהליך הציוני לסיומו המוצלח, גרמה למשבר. הגעגועים לארץ, עבור מרבית הציבור בארץ, היו עד מהרה לעניין השייך לעבר. הנה הגענו אל הקץ המיוחל, ועתה פנינו לעתיד. היו כאלה שהגעגוע הוסיף וליווה אותם בהתייחס לחבלי הארץ שנתרו מעברו המזרחי של קו שביתת הנשק; יהודה ושומרון, ירושלים וחברון. געגוע זה ביטאו, למשל, בני כפר עציון, המשקיפים מפסגות ירושלים ליישוביהם שחרבו, הרב צבי יהודה קוק שזעק 'איפה חברון שלנו, איפה שכם שלנו', ונעמי שמר, ששרה על החר, העיר והדרך שנתרו מעבר לגבול.

געגוע זה עצמו ומימושו לאחר שחרור השטחים בטיול ובהמשך בהתיישבות תרמו רבות לתהליך המרתק שבו צעדו אנשי גוש אמונים, לאט אבל בטוח, שלושים שנה אחרי מפא"י והתנועה הקיבוצית. ואולם, בשטח "ישראל הקטנה" פינו הכיסופים את מקומם לשגרת החולין. המשימות הלאומיות של עלייה, התיישבות והגנה נעשו משאיפה ותשוקה לעניין שבהכרח, מציאות שיש להוסיף ולקיים, תרצה או לא תרצה.

בחזרה אל הטיול בארץ אנו מבקשים לשוב ולהנכיח את הכיסופים והגעגוע בתוך חיינו כאן. הר מירון, 2013
צילום: איתי בודל. מתוך הספר "ישראל במבט פנורמי" שראה אור לאחרונה בהוצאת דני ספרים

המקודשת – בין העם והארץ. בשלושים השנים שבין הכיבוש הבריטי והקמת המדינה שימש הטיול בארץ נתיב מרכזי למימוש אותה תשוקה. מן הטיולים למבוגרים בשבתות ובחגים, בשבילי הארץ, לאתריה ולעתיקותיה, ועד הטיולים של בתי הספר העבריים, שיצאו ברגל, ברכבת, במשאית החלב של המשק. מורים וילדים יחדיו ישנו בגורן, שרו וחוללו הורה לצילי ההרמוניקה והאקורדיון, אכלו לחם משלשום עם בצל רענן או עגבניות שסיפק המשק המארח, ושמחו והתרגשו על הזכות שנפלה בחלקם: ללכת בארץ הזו. לדעתה. לזכות בה. עוד היו מסעות מעין צבאיים של תנועות הנוער ושל הפלמ"ח: בבגדי חאקי, עמוסי תרמילים גדולים ומימיות של פח ובהן מים במשורה. למצדה, לביריה, למכתשים בנגב הצחיח, בשיר על שפתיים ובמקל ביד.

אותם תלמידים גדלו אל המאורעות, אל הבריגדה, המחתרות ומלחמת השחרור. רבים מדי מהם הלכו בשדות הקרב, ולא שבו עוד ללכת בשדות. מוריהם, הוריהם וחבריהם תיארו אותם כמי ש'הכירו כל שעל בארץ הזו. כל ציפור וכל פרח'. בכמה מקרים התיאורים הללו ביטאו את האמת הפשוטה. באחרים, ממש כמו שבעולם היהודי מקובל להספיד תלמידי חכמים בתיאורים מפליגים של בקיאותם והתמדתם, הם ביטאו את עולם הערכים, החלומות, השאיפות והאהבות, הן של הנפלים והן של החברה שמתוכה יצאו ושעבורה נפלו. היכרותם הבלתי אמצעית עם הארץ הייתה לסימן יהוי דורי, להוכחה ניצחת, עבור מי שחיפש כוז,

אבותינו בקהילות הגולה נשאו עיניהם לציון וכפיהם השמיימה. על לשונם התפילה לזכות לראות אותה, להלך ארבע אמות על גבה, ולהיטמן בארבע אמות של אדמתה. לפני כמאה וחמישים שנים החלו לנשב רוחות חדשות. בהשפעת מבשרי הציונות קמו אגודות של דודשי ציון וחובביה בקהילות שונות, ואלו ביקשו חיים בארץ. אדמות נקנו, ובתמיכת האגודות ועזרת הנדיבים עלו מתיישבים מעטים לחיות בארץ הקודש, לבנות ולנטוע.

הקמת התנועה הציונית בהנהגת הרצל האיצה את התהליך, וזה יצר גלים חדשים, גדלים והולכים, של עולים ומתיישבים. ההתיישבות העברית הפזורה ברחבי הארץ, בערים ובמושבות, בכפרים ובקיבוצים, הייתה לעובדה עבור יהודי הארץ, ולמקור של עניין, געגוע, הערצה ומחלוקת אצל מרבית אחיהם הפזורים בגולה. ואולם, ברמה הפיזית, הממשית, הארץ הטובה והרחבה לא הייתה עדיין לארצו של העם. השלטון הזר, המחלוקת המתעצמת עם השכנים הערבים והמרחבים הלא מיושבים (במבט מרחוק, אפשר לשער שתרמו לעניין גם אי היכולת או אי הרצון של מרבית הציבור לעסוק בפועל בעבודת האדמה כאורח חיים קבוע ומחייב) השאירו עדיין מרחב גדול של תשוקה, געגועים, כיסופים לארץ הזו, למימוש המלא של הקשר הפלאי – יהיו שיאמרו, הזוגיות העמוקה,

דוד דביר (גולדברג) הוא מחנך במסגרות של החינוך המשלב וכותב עבודת תזה שעוסקת בחינוך העברי בתקופת היישוב

13.17x24.49	2/2	עמוד 9	מקור ראשון - שבת	04/2018	63272400-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינו - 80790					

לימודי התנ"ך, הספרות, ההיסטוריה, הטבע והגיאוגרפיה. הטיול נבנה מראש בהתאם לתוכנית הלימודים ומבוצע בפועל כחלק אינטגרלי ממנה; שותפות ומעורבות של התלמידים, שהופכים מ"צרכנים" (נרגנים לרוב) לשותפים מרכזיים ועם הזמן גם מובילים בהכנות וביטול, כלומדים ומלמדים, כמדריכים, מבשלים ומקימי מאהל. מחוץ לבתי הספר, הכיוון הזה ממשיך ומתעצם בטיולי המכינות ובתרבות המופלאה שנקמת והולכת בשנים האחרונות סביב שביל ישראל. אלו הם רק חלק מן המאפיינים של הטיול המתחדש.

ואולם, התנועה הזו, בחזרה אל הארץ, אל הפשטות, האינטימיות והיחוד, איננה בשום פנים תנועה נוסטלגית, שמבקשת להתרפק על ימי הזוהר הקצרים והיפים של "תקופת היישוב", רבת ההוד והתקווה. זוהי תנועה של תיקון שמבקשת מתוך התבוננות בעבר ולמידה ממנו לכונן הווה ועתיד אחרים. זוהי תנועה שמבקשת לשוב ולעורר תנועה במציאות שהתרגלה לתנוחה – או לתנומה. לשוב ולעורר ציונות בסביבה שחיה את המדינה היהודית כמציאות מובנת מאליה, משעממת, ועבור אחדים אפילו מעיקה.

אם אובדן הכיסופים והגעגוע הפך את הטיול למעמסה, למצוות אנשים מלומדה, הרי שבחזרה אל הטיול בארץ אנו מבקשים לשוב ולהנכיח את הכיסופים והגעגוע בתוך חיינו כאן. היציאה מאזור הנוחות והשובע של הבתים והאוטובוסים אל השטח, לשרה, למאמץ, יוצרת געגוע לבית, למקום. הארץ כבר כאן והיא אפילו "בידינו", ברמה הלאומית. ברמה האישית, הפרטית, הטיול מאפשר לנו כיחידים וכקבוצות לקחת חלק בעשייה, בתנועה. להרגיש שותפות גורל עם אלו שסביבנו, ולפעול יחד כדי לשוב ולזכות בכברת ארץ בתוכה. להתגעגע אל הארץ, לאהוב אותה. לפגוש בה מקרוב, להיפרד ולשוב ולפגוש.

ישנו קשר הדוק בין תרבות הטיולים המתחדשת הזו לתרבות השטח המתעוררת של "יחד", החוצה מחנות ופורץ גבולות, בבתי הספר המשותפים, במכינות המעורבות או בחבורות האקראיות שמתקבצות לאורך שביל ישראל ועל גדות המעיינות, ללא הברלי מוצא, מין ומגזר. שתיהן קוראות תיגר על תחושת העייפות, השממה הרוחנית והיעדר האופק החברתי והתרבותי שגזרה על כולנו הקפיאה במקום אחד – איש איש במקומו הפיזי, בקהילה ובסביבה החברתית-תרבותית שבה צמח, ומציעות אפשרות נרחבת לשינוי, תנועה והתקדמות – ממש כאן, במרחביה הפתוחים של הארץ הזו, ובמרחביו רבי הפנים של העם הזה.

מורים ומנהלים, הורים ומדריכים, זקנים עם נערים, השביל הזה מתחיל כאן, בתוך הארץ הזו ואלהיה, עם העם הזה ואליו. מוזמנים להצטרף, כבר באביב הזה. ●

במערכת החינוך, בתי הספר ותנועות הנוער, המשיכו במסורת הטיולים, בתקווה שהדברים יוכלו להמשיך כמו לפני קום המדינה, אך לא כך קרה. במרבית המסגרות פשטו הטיולים את צורתם הישנה ולבשו צורה חדשה. עם ירידת קרנו של החלום תפח חלקה של הברוקרטיה. המודעות הגוברת לבטיחות והתעצמות הצד המנהלתי שנדרש מן המארגנים הפכו את הטיול למשימה קשה יותר לביצוע, הדרושת משאבים גדולים של זמן, כוח אדם ותקציב. במוקד הטיול השנתי עמדו עתה מבחינת רבים מהתלמידים עניינים אחרים: טיב האכסניה שבה ילוננו, הממתקים שיעמיסו על עצמם והסרט שבו יצפו באוטובוס.

גם המורים, עם השנים, שינו עמדות. מעמדה מובילה ויוזמת, שרואה בטיול ערך וכלי חינוכי מרכזי, כזה שמחבר ומתיך את תוכנית הלימודים כולה: עברית ותנ"ך, גיאוגרפיה והיסטוריה, טבע וספרות, הלכו רבים מן המורים והתכנסו לעמדה נגררת ומעכבת. הובלת הטיולים, שהייתה בעבר חלק מגרעין העשייה החינוכית, הועברה ל"מיקור חוץ" של ארגונים וחברות חיצוניים, טובים ומקצועיים כשלעצמם אך נפרדים מבתי הספר ומן העשייה החינוכית הרחבה שנעשית בהם. מלב ליבה של תוכנית הלימודים הלך הטיול ונדרחה לשוליה. הטיול היה למעמסה על המערכת, מעין חטוטרת לא נחוצה ומועדת לפורענות שהמורים נאלצים לאפשר לתלמידיהם. אירוע חריג ומנותק מהקשר שכמו אירועי פורים או מסיבות הסיום במוסדות רבים התקבל כהזדמנות של התלמידים להתנער מעולה של המערכת, לפרוק מסגרות וגבולות, להתהולל, לפגוע ואף להיפגע.

זוהי המציאות שלתוכה צמחנו רובנו. מי מבינינו, המבוגרים של היום, שלא התחנך ביישוב או במוסד חינוכי יוצא מגדר הרגיל, זוכר את הטיול השנתי בעיקר כרצף של נסיעות ארוכות באוטובוס, ויכוחים על הדלקה או כיבוי של הרדיו המזוגן, ונחיתות תלושות, מנותקות מהקשר, באתרי הטיול, ב"אטרקציות" למיניהן ולבסוף באכסניה, שבה המשכנו למריבות נוספות – הפעם על שאלות כמו מי יישן באיזה חדר, מי ראשון במקלחת, ועד מתי נישאר ערים בניגוד להוראות הצוות...

ציונות שלא מובנת מאליה

בשנים האחרונות אנהנו זוכים לקחת חלק כאנשי חינוך, כהורים וכמדריכים בתנועה עמוקה ומרגשת בכיוון חדש. במידה רבה זוהי תנועה חזרה. ניסיון לשחזר כמה מן ההישגים המופלאים של החינוך העברי של ימי טרום המדינה:

הסתפקות במועט, שמתבטאת בטיול בלינת שטח, במסעות נודדים עם הציוד על הגב; קשר עמוק ומשמעותי לתוכנית הלימודים – גישה פדגוגית שבה הטיול משמש אירוע שיא של